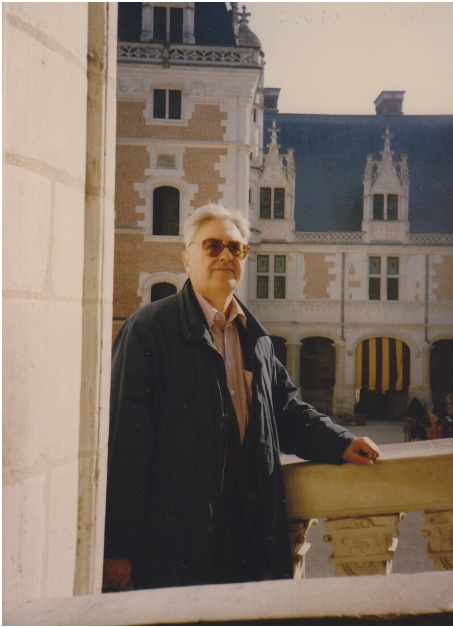

K R O N I K A

Jerzy Kolendo (9 czerwca 1933 – 28 lutego 2014)

Jerzy Kolendo na zamku w Blois, 1997 r.

28 lutego 2014 r. w Warszawie zmarł Jerzy Kolendo — historyk, archeolog, epigrafik i numizmatyk. Przez ponad sześćdziesiąt lat prowadził interdyscyplinarne badania nad dziejami starożytnego Rzymu i ziem polskich w starożytności, nad kontaktami świata śródziemnomorskiego z Barbaricum, a także nad recepcją anty-

ku i studiami nad rozwojem zainteresowań wszelakimi starożytnościami (*antiquitates*) w Polsce i na świecie. W nowatorski sposób badał gospodarkę starożytnego Rzymu przez pryzmat stosunków społecznych, pisał prace prezentujące wkład polskich badaczy w rozwój nauk o przeszłości i rozwinął badania nad znaleziskami archeologicznymi (w tym numizmatycznymi), o których informacje zachowały się jedynie w materiałach archiwalnych (tzw. archeologia biblioteczna). Wydawał i komentował inskrypcje łacińskie z polskich wykopalisk, publikował noty o inskrypcjach łacińskich w najważniejszym światowym periodyku epigraficznym *L'Année épigraphique*. Przez całe życie budował mosty łączące archeologię z historią i uczył, że nie tylko *Historia magistra vitae*, lecz także *Vita magistra historiae*.

Jerzy Władysław Kolendo urodził się 9 czerwca 1933 r. w Brześciu nad Bugiem. Po przedwczesnej śmierci ojca jego wychowaniem, również intelektualnym, pokierowała matka, nauczycielka w miejscowej szkole, wszczepiając mu zamiłowanie do historii i pasję do samodzielnych poszukiwań naukowych. Stąd też wziął się wybór studiów historycznych, które Jerzy Kolendo ukończył na Uniwersytecie Warszawskim w 1955 r., pisząc pod kierunkiem Izy Biezuńskiej-Małowist pracę poświęconą powstaniom w Galii

w I w. n.e. Świeżo upieczony absolwent został zatrudniony w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk, gdzie pracował do 1971 r. W tym czasie uzyskał kolejne stopnie naukowe. W 1960 r. na Uniwersytecie Warszawskim obronił doktorat pt. *Kolonat w Afryce rzymskiej i jego geneza* (opublikowany w 1962 r. w Warszawie, a potem dwukrotnie wydany w Paryżu jako *Le colonat en Afrique sous le Haut-Empire*, 1976 i 1991). W 1968 r. habilitował się w Instytucie Historii PAN na podstawie pracy *Postęp techniczny a problem siły roboczej w rolnictwie starożytnej Italii* (Wrocław), której włoski przekład ukazał się w 1980 r. pt. *L'agricoltura nell'Italia Romana. Tecniche agrarie e progresso economico dalla tarda repubblica al principato* (Roma 1980). Tematyka agrarna i społeczna pozostała w polu jego zainteresowań przez cały okres jego działalności naukowej, z niej wywodzą się również badania dotyczące niewolnictwa, wyzwoleńców i powstania Spartakusa oraz podjęcie pracy nad źródłami epigraficznymi.

Od roku 1971 do śmierci Jerzy Kolendo związany był zawodowo z Uniwersytetem Warszawskim. W 1979 r. otrzymał tytuł profesora nauk humanistycznych, a w roku 1990 został mianowany przez Senat UW profesorem zwyczajnym. W latach 1971–2003 pracował w Instytucie Archeologii UW. Tutaj jego badania i nauczanie skoncentrowały się wokół problematyki kontaktów świata antycznego z Barbaricum w świetle źródeł archeologicznych (napływ importów rzymskich na ziemię Polski) i pisanych. Ich przegląd daje dwutomowy podręcznik akademicki *Świat antyczny i Barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością* (Warszawa 1998). Z Instytutem Archeologii Jerzy Kolendo pozostał czynnie związany również po przejściu na emeryturę. Współpracował

także z Ośrodkiem Badań nad Antykiem Europy Południowo-Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, publikując prace dotyczące obozu legionowego w Novae (Bułgaria) i wydając materiał inskrypcyjny z tego stanowiska. Przez wiele lat był związany z Ośrodkiem Badań nad Tradycją Antyczną w Polsce i Europie Środkowo-wschodniej UW (OBTA UW), gdzie kontynuował badania z zakresu *antiquitates*. Ponadto wielokrotnie był zapraszany i wykładał na uczelniach zagranicznych: na uniwersytecie w Padwie, w Strasburgu, a także na Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne.

Wyrazem pasji badawczej i olbrzymiej pracowitości Profesora jest licząca ponad 650 pozycji lista jego publikacji. Figuruje na niej kilkanaście książek i setki artykułów opublikowanych w czasopiśmie polskich i zagranicznych, zwłaszcza francuskich i włoskich. Ponadto był on autorem licznych recenzji, sprawozdań i haseł encyklopedycznych, a także redaktorem publikacji zbiorowych¹.

Jerzy Kolendo energicznie angażował się w życie naukowe w kraju i za granicą. Był członkiem wielu stowarzyszeń naukowych, polskich i międzynarodowych, zasiadał w radach redakcyjnych i był recenzentem wielu cenionych periodyków naukowych.

Numizmatyka jest polem, na którym spotykały się różnorodne kompetencje

¹ Bibliografię prac Jerzego Kolendy do 1995 r. można znaleźć w: *Nunc de Suebis dicendum est... Studia archaeologica et historica Georgio Kolendo ab amicis et discipulis dicata*, red. A. Bursche, M. Mielczarek, W. Nowakowski, Warszawa 1995, s. 7–26. W opracowaniu jest pełna bibliografia, która ukaże się w najnowszym numerze Archeologii (Archeologia 62–63, 2011–2012 [2014]), s. 125–145.

i zainteresowania badawcze Jerzego Kolendo. W jego numizmatycznym dorobku są publikacje znalezisk monetarnych, prace dotyczące rozwoju zainteresowań numizmatycznych, analizy historyczne napływu pieniądza na tereny Barbaricum a także — zawsze krytyczne i odkrywcze — recenzje i refleksje metodologiczne.

Rozwój zainteresowań numizmatyką w Polsce, począwszy od epoki renesansu, przedstawiają zarówno studia Profesora nad *antiquitates*, jak i prace poświęcone ważnym XIX-wiecznym polskim kolekcjom (trzem kolejno istniejącym po sobie, budowanym od podstaw gabinetom numizmatycznym Uniwersytetu Warszawskiego, kolekcji Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz kolekcji Gimnazjum, a następnie Liceum Krzemienieckiego). Przybliżają one nie tylko postaci wielkich badaczy (Jana Chrzyciela Albertrandiego, Tadeusza Czackiego, Joachima Lelewela), ale i numizmatyków zapomnianych, czy mniej znanych miłośników starożytności, którzy interesowali się monetami jako pamiątkami przeszłości. Szczególnie wiele uwagi Jerzy Kolendo poświęcił szerokim numizmatycznym zainteresowaniom najwybitniejszego polskiego historyka XIX w., Joachima Lelewela, który wpisał się na trwałe również w rozwój numizmatyki światowej, prowadząc m.in. pionierskie badania nad numizmatyką celtycką.

Studia nad literaturą numizmatyczną i nad historią kolekcjonerstwa w Polsce miały niezmiernie istotny aspekt, który łączy się bezpośrednio z zainteresowaniami archeologicznymi. Dzięki skrupulatnemu wykorzystaniu dawnych publikacji i materiałów archiwalnych Jerzy Kolendo doprowadził do poszerzenia rejestru importów rzymskich w Barbaricum o wiele nowych znalezisk monetarnych, a także — dzięki

współpracy z numizmatykami parającymi się średniowieczem i nowożytnością: Borysem Paszkiewiczem i Martą Męclewską — wprowadził do obiegu naukowego wiele nieznanych dotąd znalezisk monet średniowiecznych i nowożytnych z ziem polskich.

Warto podkreślić, że Jerzy Kolendo był głęboko przekonany o potrzebie współpracy interdyscyplinarnej i wymiany doświadczeń pomiędzy badaczami specjalizującymi się w różnych okresach dziejów. Dał temu wielokrotnie wyraz zarówno w swoich pismach, jak i w praktyce zapraszania do współpracy innych badaczy. Widział również głęboki sens wprowadzania nowych metod badawczych na gruncie numizmatyki. W pełni docenił zastosowanie przez Jerzego Wielowiejskiego, po raz pierwszy w nauce polskiej, metod statystycznych do badania reprezentatywności znalezisk monetarnych, a w 1978 r. w studium skarbu monet z Nietuliska Małego podjął współpracę z Henrykiem Rysiewskim, który przeprowadził analizę statystyczną tego zespołu. Entuzjastycznie podchodził do wykorzystywania wykrywaczy metali przez archeologów, wskazując na znaczny przyrost pozyskiwanego w trakcie wykopalisk materiału numizmatycznego dzięki zastosowaniu tego narzędzia badawczego. Sam przeszczepił na grunt badań nad importami rzymskimi na terenie Barbaricum (a zwłaszcza do studiów nad napływem monet rzymskich) metodologię „wykopalisk bibliotecznych”, uprawianych wcześniej przez badaczy zajmujących się dziejami archeologii śródziemnomorskiej, a szczególnie głęboko zakorzenionych w tradycji studiów nad inskrypcjami. Badania te pozwoliły m.in. na identyfikację w zbiorach gabinetu numizmatycznego w Berlinie medalionu cesarza Galliena znalezione go w okolicach Chocimia,

włączenie do obiegu naukowego wielu nieznanych dotąd znalezisk monet z ziem polskich, a także wprowadzenie wielu *addenda* i *corrigenda* do tych już funkcjonujących w literaturze przedmiotu. Zapoczątkowanie korekt tego typu miało olbrzymie znaczenie, biorąc pod uwagę, że — jak szacuje Aleksander Bursche — w niektórych katalogach znalezisk monetarnych nawet 30% informacji o odkryciach monetarnych było obciążonych różnego rodzaju błędami i nieścisłościami.

Największym wkładem Jerzego Kolendy w rozwój numizmatyki w Polsce jest niewątpliwie właśnie zmiana podejścia środowiska archeologicznego i numizmatycznego do sposobu wykorzystywania informacji o znaleziskach monet znanych dzięki dawnym publikacjom i materiałom archiwalnym. Jego wzorcowe prace i sformułowane w nich postulaty, jak również konsekwentne ich egzekwowanie (por. np. bibliografia poniżej, poz. 59) sprawiły, że w nauce polskiej najwyższej klasy (klasy A, jak ją określał) przyjął się pewien obowiązkowy kanon opracowywania znalezisk monetarnych z naszych ziem, łączący warsztat historyka, archeologa i numizmatyka.

W myśl tego kanonu, przy sporządzaniu naukowych katalogów monet obowiązkowe jest uwzględnienie znalezisk zarejestrowanych w archiwaliach i dawnych publikacjach, które w polskich warunkach, zdeterminowanych konfiskatami zaborców i zniszczeniami wojennymi, często stanowią jedyny ślad po odkrytych monetach. Przy tym często wyłuskiwać trzeba wzmianki akcydentalne. Informacje te, mające status źródła, powinny zostać przytoczone *in extenso*, w języku oryginału, nie mogą być jednak przejmowane mechanicznie — należy je poddać pogłębionej krytyce źródłoznawczej. W szcze-

gólności konieczne jest ustalenie stopnia ich wiarygodności: kim była osoba, która odnotowała znalezisko, kto był jej informatorem, w jakich okolicznościach znaleziono monety, kto dokonał ich określenia, jaka była optyka i charakter zapisu źródłowego. W tym kontekście przedstawione powyżej prace Jerzego Kolendy poświęcone historii zainteresowań numizmatyką w Polsce nabierają ogromnego znaczenia jako wzór studiów źródłoznawczych. Kolejny krok w postępowaniu badawczym to, jak uczył, opracowanie monet w świetle aktualnej wiedzy numizmatycznej (podanie ich opisu wedle obowiązujących obecnie standardów) i wiedzy archeologicznej (weryfikacja terenowa miejsca znaleziska monetarnego znanego ze starszego opisu, odtworzenie jego kontekstu archeologicznego, a także jego interpretacja w świetle znalezisk monetarnych i innych importów z danego rejonu).

Monety uważał Jerzy Kolendo za szczególnie cenne źródło do poznania kontaktów świata śródziemnomorskiego i barbarzyńskiego. Analizy nierównomiernego (zarówno w aspekcie chronologicznym, jak i terytorialnym) rozrzutu monet rzymskich znajdujących poza granicami imperium, pozwalają bowiem niekiedy na prześledzenie pewnych wydarzeń politycznych (zwłaszcza konfliktów zbrojnych) znanych ze źródeł pisanych. W przypadku tak szczególnego rodzaju numizmatów, jak medaliony, niekiedy już pojedyncze znalezisko może stać się przesłanką do wysuwania hipotez rekonstruujących wydarzenia i procesy historyczne. Formułując imperatyw stawiania pytań historycznych znaleziskom monetarnym, Jerzy Kolendo podkreślał jednocześnie obowiązek przeprowadzenia drobiazgowej krytyki źródłoznawczej, konieczność zachowania dalece posuniętej ostrożności w wyciąganiu wnio-

sków i uzmysławiania sobie hipotetyczności wszelkich ustaleń. Za kluczowe dla zrozumienia mechanizmów deformujących reprezentatywność znalezisk monetarnych uznawał pojęcia martwej, żywej i ponownie odkrytej kultury sformułowane przez Hansa Jürgena Eggensa. Z kolei jeśli chodzi o charakter napływu monet rzymskich na ziemię Polski, rozróżniał dwa odmienne procesy historyczne: z jednej strony — wydostawanie się monet z granic Imperium Romanum, a z drugiej — przenikanie ich na nasze tereny, odległe o setki kilometrów od limesu, w czym istotne znaczenie mogła odgrywać redystrybucja dóbr już na terenie Barbaricum (np. w wyniku wojen, zawieranych małżeństw lub wymiany).

Jako historyk próbujący przez pryzmat monet odtwarzać kontakty świata rzymskiego z Barbarzyńcami Europy Środkowej, wielokrotnie szukał wyjaśnienia napływu i sposobu funkcjonowania monet w Barbaricum poprzez spojrzenie z drugiej, rzymskiej strony limesu. I tak przedstawił szczegółowo problematykę wykupywania jeńców jako jeden ze sposobów napływu pieniądza rzymskiego na teren na północ od Dunaju. Omawiając zjawisko wstrzymania napływu monet rzymskich do Barbaricum za panowania cesarza Septymiusza Sewera, w przekonujący sposób obalił obowiązującą ówczesnie w nauce, lecz nieprawdopodobną z punktu widzenia realiów barbarzyńskich, teorię o odmowie przyjmowania przez Barbarzyńców zdewaluowanych denarów. Przy okazji prac nad polskim komentowanym wydaniem *Germanii* Tacyty przedstawił wzorcową analizę słynnego i wielokrotnie analizowanego passusu dotyczącego funkcjonowania monet rzymskich w Barbaricum (Tac., *Germ.* 5.3) w kontekście szerokiej krytyki źródłowej tego utworu. Pozwoliło to na wydobywanie pewnych in-

formacji, które mogły być odzwierciedleniem rzeczywistego stanu występującego w Barbaricum, i tych, które odzwierciedlały zapewne jedynie rzymskie wyobrażenia o barbarzyńcach.

Olbrzymia wartość większości jego prac numizmatycznych polega nie tylko na poszczególnych konkretnych ustaleniach, lecz przede wszystkim na tym, że odsłaniając czytelnikowi krok po kroku swój proces badawczy, Jerzy Kolendo uczył, jak prowadzić tego typu studia. Wiele miejsca w jego artykułach zajmowały zawsze refleksje źródłoznawcze i uwagi natury metodologicznej. Właśnie owa dydaktyczna wartość wielu artykułów i ich wzorcowy charakter, sprawiły, że ich przedruki stały się trzonem II tomu (opatrzonego we wstępie nieoficjalnym podtytułem „Zabytki”) podręcznika akademickiego *Świat antyczny i Barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością* (1998 r.). Został on wydany jako trzeci tom w Serii Podręczników Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Na 20 artykułów, aż 12 porusza tematykę numizmatyczną. Wszystkie one zostały przez autora starannie przejrzane i skomentowane z uwzględnieniem najnowszego stanu badań w następującej po każdym tekście nocie zatytułowanej „Uzupełnienia”. W podręczniku znalazły się również dwa nowe teksty dotyczące numizmatyki. Wysoce dydaktyczny charakter ma także tekst *O kilku znaleziskach monet rzymskich z ziem Polski*, opublikowany w drugim tomie *Nowych znalezisk importów rzymskich z ziem Polski* (2001 r.). Wedle słów samego autora stanowi on swoisty „protokół postępowania badawczego”, które pozwoliło na wprowadzenie kilku *addenda* i *corrigenda* do katalogu znalezisk monet antycznych z ziem Polski. Dobrą szkołą rzetelności badań i uczciwości w formułowaniu wniosków

są zawarte tam rozważania dotyczące informacji o odkrywaniu w XVIII w. monet rzymskich w Konopnicy (pow. wieluński). Ich szczegółowa analiza nie przyniosła wprawdzie jednoznacznych wniosków, lecz — jak wielokrotnie powtarzał Jerzy Kolendo — „obowiązkiem badacza jest szczegółowe przestudiowanie wszystkich przekazów dotyczących odkryć dokonanych w niezbyt jasnych okolicznościach. Lepiej jest bowiem stwierdzić hipotetyczność pewnych ustaleń, niż bezkrytycznie przyjmować jedną tylko wersję” (bibliografia, poz. 45, s. 162).

Nauczanie, obok pracy badawczej, było drugą wielką pasją Jerzego Kolendy. Przez „jego szkołę” przeszło wielu numizmatyków i archeologów prowadzących badania nad środkowoeuropejskim Barbaricum i światem śródziemnomorskim. Z jego uczniów numizmatyką zajęli się Mariusz Mielczarek, Aleksander Bursche, Piotr Jaworski (wypromowani przez niego na doktorów), a także Renata Ciołek i Anna Zawadzka.

Pomimo postępującej, przewlekłej choroby Jerzy Kolendo heroicznie uprawiał naukę do ostatnich chwil, również w szpitalnym łóżku. W tym okresie nadal prowadził kilka różnych programów badawczych, spotykał się ze swoimi uczniami, którzy szukali u niego rady i aprobaty dla swoich naukowych poczynań, pisał recenzje do periodyków naukowych. W chwili śmierci miał 80 lat i kolejne pomysły na dalsze prace badawcze. Odszedł nie tylko wybitny uczony o olbrzymiej pasji badawczej i wielkiej wiedzy, lecz także „zewewnętrzny sojusznik” *Wiadomości Numizmatycznych*, na którego radę i życzliwą pomoc Redakcja mogła zawsze liczyć.

Anna Zawadzka

Bibliografia prac numizmatycznych Jerzego Kolendo

1967

1. *Przekaz T. Czackiego dotyczący skarbu monet Cezara i Augusta z Łysej Góry*, *Archeologia*, 17, 1966 [1967], s. 89–92 (przedruk z uzupełnieniami [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. II, s. 119–122).
2. *Znaleziska [monet rzymskich]. Przeworsk; Maćkówka, pow. Przeworsk*, WN, XI, 1967, z. 4 (42), s. 244.

1969

3. *Medalion cesarza Walensa z okolic Przemysła*, *Archeologia*, t. 19, 1968 [1969], s. 103–108 (przedruk z uzupełnieniami [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. II, s. 33–38).
4. *Znaleziska monet. Maćkówka, pow. Przeworsk*, WN, XIII, 1969, z. 1 (47), s. 46.
5. [Rec.:] S. Skowronek, *On the Problems of the Alexandrian Mint. Allusion to the Divinity of the Sovereign Appearing on the Coins of Egyptian Alexandria in the Period of the Early Roman Empire: 1st and 2nd Centuries A.D.*, Warszawa 1967, *Przegląd Historyczny*, LX, 1969, z. 1, s. 726–728.

1970

6. *Studia z dziejów numizmatyki. Zbiory w Krzemieńcu*, *Archeologia*, 20, 1969 [1970], s. 92–106 (przedruk z uzupełnieniami [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. II, s. 143–158).

1971

7. [Rec.:] A. Kunisz, *Chronologia napływu pieniądza rzymskiego na ziemię Małopolski*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1969, *Z otchłani wieków*, R. XXXVII, 1971, nr 4, s. 319–320.

1973

8. *Nieznany list J. Lelewela w sprawie odkrytego w 1822 r. koła Orszy skarbu*

monet sassanidzkich i kufickich, WN, XVII, 1973, z. 2 (64), s. 65–74.

1974

9. [Rec.:] S. Mrozek, *Prywatne rozdawnictwo pieniędzy i żywności w miastach Italii w okresie wczesnego Cesarstwa*. Warszawa–Poznań 1973, Kwartalnik Historyczny, 81, 1974, nr 3, s. 645–647.

1975

10. [Rec.:] *Fouilles de Conimbriga publiées sous la direction de J. Alarcão et R. Étienne. III. Les monnaies par I. Pereira, J.-P. Bost, J. Hiernard*, Paris 1974, WN, XIX, 1975, z. 1 (71), s. 47–49.
11. [Rec.:] A. Kunisz, *Katalog skarbów monet rzymskich odkrytych na ziemiach polskich*, [w:] *Materiały do prehistorii ziem polskich, Część V. Epoka żelaza, Zeszyt 5. Okres rzymski*, Warszawa 1973, WN, XIX, 1975, z. 3 (73), s. 182–184.

1976

12. [Rec.:] *Edictum Diocletiani et Collegarum de pretiis rerum venalium in integrum fere restitutum e Latinis Graecisque fragmentis – edidit Marta Giacchero. Pubblicazioni dell'Istituto di Storia Antica e Scienze Ausiliarie dell'Università di Genova, VIII. T. 1: Edictum; T. 2: Imagines*. Genova 1974, Archeologia, 26, 1975 [1976], s. 189–190.

1978

13. [wraz z H. Rysiewskim] *Jeden czy dwa skarby monet rzymskich z Nietuliska Małego?*, WN, XXII, 1978, z. 1 (83), s. 45–52.

1980

14. *L'arrêt de l'afflux des monnaies romaines dans le «Barbaricum» sous Septime-Sévère*, [w:] *Les «dévaluations» à Rome. Époque républicaine et impériale, t. 2* (Gdańsk, 19–21

octobre 1978), (Collection de l'École française de Rome, t. 37), Rome 1980, s. 169–172.

1981

15. *Les influences de Rome sur les peuples de l'Europe centrale habitant loin des frontières de l'Empire*, Klio, T. 63, 1981, s. 453–472.

1983

16. *Moneta punicka znaleziona w Turobinie, woj. zamojskie i problem cyrkulacji brązów kartagińskich na terenie Europy*, [w:] *Moneta miedziana w Polsce. VII Sesja Numizmatyczna w Nowej Soli (3–4.X.1980)*, red. A. Karpowicz, Zielona Góra 1983, s. 15–21.

1984

17. *Importy rzymskie na terenie kultury luboszyckiej. Na marginesie książki G. Domańskiego*, Archeologia, 32, 1981 [1984], s. 172–175 (przedruk z uzupełnieniami [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. II, s. 21–25).

1985

18. *Plat avec représentation du cirque lors des jeux séculaires de Philippe l'Arabe*, Bayerische Vorgeschichtsblätter, 50, 1985, s. 463–474, Pl. 41–44 + *Annexe. Monnaie de Philippe l'Arabe avec représentation du cirque dans l'ouvrage d'Onofrio Panvinio*, *ibid.*, s. 474.
19. *Znaleziska monet średniowiecznych w materiałach Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk i Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej*, [w:] *Nummus et Historia. Pieniądz Europy średniowiecznej*, Warszawa 1985, s. 263–268, komitet red. S.K. Kuczyński, S. Suchodolski et al., (Studia ofiarowane Ryszardowi Kiersnowskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin).

1986

20. *O skarbie monet rzymskich z Połańca*, Biuletyn Numizmatyczny, 1986,

- nr 9–12, s. 161–165 (przedruk z uzupełnieniami [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. II, s. 123–126).
21. „Raport wójtów” z 1820 roku o odkryciach archeologicznych na Mazowszu, Fasciculi Archaeologiae Historicae, fasc. 1, 1986, s. 41–46 (przedruk z uzupełnieniami [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. II, s. 83–89).
- 1987**
22. [wraz z M. Męclewską] *Nieznane znaleziska monet późnośredniowiecznych i nowożytnych ze zbiorów Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk opracowane przez Joachima Lelewela*, WN, XXXI, 1987, z. 3 (121), s. 145–161.
- 1988**
23. *Nieznane znaleziska monet rzymskich w materiałach z archiwum Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk (1800–1832)*, WN, XXXII, 1988, z. 3–4 (125–126), s. 169–184 (przedruk z uzupełnieniami [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. II, s. 97–109).
24. *Walina, gm. Komarówka Podlaska, skarb monet rzymskich odkrytych przed 1818 r.*, [w:] S. Żółkowski, *Materiały do badań nad osadnictwem pradziejowym i wczesnośredniowiecznym na obszarze dzisiejszego województwa białoskopodlaskiego*, Biała Podlaska 1988, s. 116–118.
- 1992**
25. *Jeńcy rzymscy w Barbaricum i ich wykupywanie*, Meander, XLVII, 1992, nr 5–6, s. 297–308 (przedruk z uzupełnieniami [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. I, s. 221–229).
- 1993**
26. *Kolekcja numizmatyczna Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego (1816–1831) i jej <konserwator>, profesor Feliks Bentkowski*, Łódzki Numizmatyk, XXII, 1993, s. 9–23 (przedruk z uzupełnieniami [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. II, s. 159–167).
27. *Zbiory zabytków archeologicznych oraz kolekcje numizmatyczne na Uniwersytecie Warszawskim w latach 1816–1915*, [w:] *Dzieje archeologii na Uniwersytecie Warszawskim*. Praca zbiorowa pod redakcją naukową S. K. Kozłowskiego i J. Kolendo, Warszawa 1993, s. 27–40.
28. [Kronika] *Jubileusz Profesora Andrzeja Kunisza*, WN, XXXVI, 1992 [1993], z. 3–4 (141–142), s. 203–204.
- 1995**
29. *Medalion cesarza Galliena znaleziony w okolicach Chocimia w zbiorach Gabinetu Numizmatycznego w Berlinie*, WN, XXXVIII, 1994 [1995], z. 1–2 (147–148), s. 57–63 (przedruk z uzupełnieniami [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, t. II, s. 27–32).
- 1996**
30. *Le rachat des captifs romains tombés entre les mains des barbares. À propos de la redemptio ab hostibus aux Ier–IIIe s.*, [w:] *Captius i esclaus a l’antiguitat i al món modern. Actes del XIX Col·loqui Internacional del GIREA organitzat pel Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts, Universitat de les Illes Balears, Palma de Mallorca, 2–5 octubre 1991*, ed. M. L. Sánchez León, G. López Nadal, Diaphora 7, 1996, s. 115–125.
- 1997**
31. *Antiquitates. Od Jana Zamoyskiego do Stefana Cybulskiego*, Łacina w Polsce. Zeszyty Naukowe, 5–6, Warszawa 1997.
32. *Jakub Malinowski jako badacz archeologii gallo-rzymskiej*, [w:] *Archeologia i starożytnicy. Studia dedykowane Profesorowi Andrzejowi Abramowiczowi w 70 rocznicę urodzin*, red. M. Głosek, Łódź 1997, s. 119–126.

33. *Les recherches sur l'Antiquité menées par des Polonais en France au XIXe s.* (Rozprawy Wydziału I Nauk Społecznych PAN, Historia, z. 2), Warszawa 1997.
- 1998**
34. *Ignacy Krasicki i król Stanisław August o urnie z „medalami rzymskimi” znalezionej niedaleko Reszla*, [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. II, s. 111–118.
35. *Izdebnó, gm. Grodzisk Mazowiecki – skarb monet rzymskich czy monety z osady?*, [w:] *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I*, red. J. Kolendo przy współpracy J. Andrzejowskiego, A. Bursche i W. Nowakowskiego, Warszawa 1998 (Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska, Supplement 1), s. 201–205.
36. *Jacques Malinowski et son activité à Cahors*, Bulletin de la Société des études littéraires, scientifiques et artistiques du Lot, 129, 1998, s. 191–206.
37. *Jak Joachim Lelewel stał się pionierem badań nad numizmatyką celtycką*, [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. II, s. 127–142.
38. *Kontakty Cesarstwa rzymskiego z ziemiami Europy Środkowej*, [w:] *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I*, red. J. Kolendo przy współpracy J. Andrzejowskiego, A. Bursche i W. Nowakowskiego, Warszawa 1998 (Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska, Supplement 1), s. 15–28.
39. *O metodach badań kontaktów ekonomicznych i politycznych między Imperium Romanum a ludami barbarzyńskimi*, [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. I, s. 29–39.
40. *Rola studiów źródłoznawczych w badaniach nad importami rzymskimi* znajdowanymi na terenie Barbaricum, [w:] *Świat antyczny i Barbarzyńcy*, 1998, t. II, s. 5–20.
41. *Świat antyczny i Barbarzyńcy. Teksty, zabytki, refleksja nad przeszłością*, t. I–II, Warszawa 1998 (t. I, red. A. Bursche, R. Chowaniec, W. Nowakowski; t. II, red. J. Andrzejowski, A. Bursche, R. Chowaniec, W. Nowakowski, Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, Seria Podręczników, t. 1 i 3).
- 1999**
42. *O czterech lokalizacjach znaleziska monety rzymskiej odkrytej na cmentarzysku w Czermnie*, WN, XLIII, 1999, z. 1–2 (167–168), s. 51–58.
43. *Praca Georga Wende z roku 1699 o monetach rzymskich bitych z okazji zwycięstw nad Sarmatami*, Notae Numismaticae / Zapiski Numizmatyczne, III/IV, 1999, (Opuscula numismatica Stefano Skowronek ab amicis, discipulis et collegis dicata), s. 251–262.
44. *Urna z „medalami rzymskimi” znaleziona niedaleko Reszla. Komentarz archeologiczny do korespondencji Ignacego Krasickiego z królem Stanisławem Augustem Poniatowskim*, [w:] *Archeologia ziem pruskich. Nieznane zbiory i materiały archiwalne. Międzynarodowa konferencja pod patronatem wojewody olsztyńskiego, Ostróda – 15–17 X 1998*, red. M. J. Hoffmann, J. Sobieraj, Olsztyn 1999, s. 15–22.
45. [Rec.:] *W. Kaczanowicz, Cesarz Probus 276–282 n.e.*, Katowice 1997, Przegląd Historyczny, XC, 1999, z. 4, s. 565–568.
- 2000**
46. *Monety celtyckie z okolic Zatoru*, Acta Archaeologica Carpathica, XXXV, 1999–2000, s. 75–88.

47. *Rome et les Barbares: effets économiques des guerres sous le Haut Empire*, [w:] *Économie antique. La guerre dans les économies antiques*, ed. J. Andraud, P. Briant, R. Descat, Entretiens d'archéologie et d'histoire, Saint-Bertrand-de-Comminges, musée archéologique départemental, 2000 (EAHSBC 5), s. 377–398.

2001

48. *Bursztynowym szlakiem od denara do złotówki*, Archeologia Żywa, 2001, nr 2 (17), s. 39–42.
49. *Kolekcje numizmatyczne rodziny Lelewelów*, WN, XLV, z. 1 (171), 2001, s. 45–60.
50. *O kilku znaleziskach monet rzymskich z ziem Polski*, [w:] *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski II* (Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum — Polska, Supplement 2), red. J. Kolendo, A. Bursche, Warszawa 2001, s. 143–164.

2002

51. *Badania nad antiquitates w Toruniu w XVII i pierwszej połowie XVIII w.*, [w:] *Studia Thorunensio-classica. Tradycje antyczne w Polsce Północnej*, red. A. Rabińska, Warszawa 2002, s. 33–64.
52. *Maximarum personarum minuta compendia. Une allusion aux contorniates dans le traité agronomique de Palladius*, [w:] *Moneta mediaevalis. Studia numizmatyczne i historyczne ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Suchodolskiemu w 65. rocznicę urodzin*, kom. red. R. Kiersnowski et al., red. B. Paszkiewicz, Warszawa 2002, s. 349–355.

53. [Rec.:] Z. Strzyżewska, *Konfiskaty warszawskich zbiorów publicznych po Powstaniu Listopadowym. Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego*

i Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Materiały i dokumenty z archiwów rosyjskich, Warszawa 2000, WN, XLVI, 2002, z. 2 (174), s. 203–205.

2003

54. [wraz z: B. Paszkiewiczem,] *O kilku znaleziskach monetarnych ze zbiorów numizmatycznych Uniwersytetu Warszawskiego*, WN, XLVII, 2003, z. 2 (176), s. 181–200.
55. *Trzy kolekcje numizmatyczne na Uniwersytecie Warszawskim*, [w:] *Ars et educatio. Kultura artystyczna Uniwersytetu Warszawskiego*, red. J. Miziołek, Warszawa 2003, s. 431–444.

2006

56. *Jerzy Samuel Bandtkie autorem pionierskiej pracy z roku 1824 o znaleziskach monet rzymskich na ziemiach Polski*, [w:] *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski III* (Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum — Polska. Supplement 3), red. A. Bursche, R. Ciołek, Warszawa 2006, s. 243–268.
57. *Numizmatyk zapomniany — Jerzy Samuel Bandtkie (1768–1835). Notatka bibliograficzna*, WN, L, 2006, z. 1 (181), s. 51–65.

2007

58. [Nekrolog] *Jerzy Wielowiejski (29 marca 1922 – 27 września 2006)*, WN, LI, 2007, s. 137–139.
59. [Rec.:] W. A. Łonak, *Znaleziska monet rzymskich na Śląsku, Częstochowa 2005*, Archeologia, 57, 2006 [2007], s. 171–173.

2008

60. *Die Germania des Tacitus und die Funktionen römischer Münzen im Barbaricum*, [w:] *Roman Coins outside the Empire. Ways and Phases, Contexts and Functions. Proceedings of the ESF/SCH Exploratory Workshop*.

Radziwiłł Palace, Nieborów (Poland), 3–6 September 2005, ed. A. Bursche, R. Ciołek, R. Wolters, (Coll. Moneta 82), Wetteren 2008, s. 363–375.

61. [wraz z R. Ciołek] *Legio I Italica on the Coins of Septimius Severus and Gallienus*, [w:] *Novae. Legionary Fortress and Late Antique Town, vol. 1: A Companion to the Study of Novae*, ed. T. Derda, P. Dyczek, J. Kolendo, Warsaw 2008, s. 225–233.

2009

62. *Ausmaß und Charakter der Ausdehnung des Reiches von Marbod nach Norden*, [w:] *Mitteleuropa zur Zeit Marbods. Tagung Roztoky u Křivoklátu, 4.–8.12.2006. Anlässlich des 2000jährigen Jubiläums des römischen Feldzuges gegen Marbod. 19. Internationales Symposium Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum*, ed. V. Salač, J. Bemann, Praha – Bonn 2009, s. 67–74 (*Annex. Numismatische Spuren von Catualdas Einfall in Marbods Reich auf Polnischem Gebiet*, *ibid.*, s. 72).

63. *Joachim Lelewel (1786–1861)*, International Numismatic Council / Conseil International de Numismatique. *Compte rendu*, 56, 2009, s. 17–20 (<http://inc-cin.org/assets/pdf/compte-rendu/compte-rendu-56-2009.pdf>, dostęp 23.06.2014).

2011

64. *Antiquarian Studies in Poland. From the Sixteenth to the Twentieth Century*, Warszawa–Kraków 2011.
65. [Rec.:] R. Ciołek, *Emisje króla Balaiosia. Początki mennisctwa w Ilirii*, *Warszawa 2011*, *Archeologia*, 60, 2009 [2011], s. 148–151.

Zmarła Brita Malmer (1925–2013)¹

W dniu 8 maja 2013 r. zmarła w Sztokholmie prof. Brita Malmer. Urodziła się w 1925 r. w Malmö. Studia w zakresie historii i archeologii odbyła na uniwersytecie w Lund, gdzie jej mistrzem był znany badacz Sture Bolin. W 1953 r. uzyskała magisterium w zakresie archeologii na podstawie nieopublikowanej pracy o monetach Svena Estridsena typu bizantyjskiego. Już rok wcześniej podjęła pracę w gabinecie numizmatycznym Muzeum Historycznego w Lundzie.

Od 1954 r. brała udział w wielkim, międzynarodowym przedsięwzięciu, które miało na celu opublikowanie wszystkich znalezisk numizmatycznych epoki Wikingów z terenu Szwecji. Zawierają one głównie monety orientalne, niemieckie i anglosaskie. Bricie Malmer powierzono opracowywanie monet bizantyjskich i skandynawskich. Ponieważ olbrzymia większość wspomnianych znalezisk przechowywana jest w Królewskim Gabinecie Numizmatycznym w Sztokholmie, oznaczało to konieczność bliższych kontaktów z tą instytucją. W efekcie w 1959 r., wraz ze swym małżonkiem Matsem Malmerem, znanym archeologiem szwedzkim, przeniosła się do Sztokholmu. Wiązało się to nie tylko ze zwiększeniem udziału we wspomnianym projekcie inwentaryzacyjnym, ale również z podjęciem pracy w sztokholmskim gabinecie numizmatycznym. Tu jej głównym zadaniem było urządzenie olbrzymiej wystawy „Monety świata w ciągu 25 stuleci”. Została ona otwarta w 1970 r.

¹ Autor dziękuje prof. Kennethowi Jons-sonowi ze Sztokholmu za przysłanie materiałów wykorzystanych w tym nekrologu.

opracowała Anna Zawadzka

W roku następnym, po odejściu na emeryturę N.L. Rasmussona, objęła kierownictwo Gabinetu a jednocześnie też projektu inwentaryzacji znalezisk epoki Wikingów. W utworzonej przez nią serii *Corpus nummorum saeculorum IX–XI qui in Suecia reperti sunt* (Catalogue of Coins from the Viking Age found in Sweden), pod jej redakcją ukazało się w latach 1975–1987 osiem tomów. Opublikowano w nich ok. 57 000 monet spośród ogólnej liczby ok. 260 000. Również z jej inicjatywy utworzona została w 1987 r. seria poświęcona różnym aspektom monet z czasów Wikingów. Pod tytułem *Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis. Nova series* (CNS NS) wydano w niej dotychczas 9 tomów. Wśród nich są dwa tomy własne redaktorki i jeden napisany we współpracy z innymi badaczami (por. niżej oraz I. Hammarberg, B. Malmer, T. Zachrisson, *Byzantine coins found in Sweden*, NS 2, 1989).

W 1975 r. Kungl. Myntkabinettet, znów dzięki osobistemu zaangażowaniu Brity Malmer, został przekształcony w niezależną instytucję z dodaną nazwą Państwowe muzeum monet, medali i historii pieniądza. Miała ona charakter nie tylko muzealny, ale też badawczy. W 1979 r. Brita Malmer została pierwszym profesorem w powstałej dzięki fundacji Gunnara Ekströma katedrze numizmatyki i historii pieniądza. Taki był początek Instytutu Numizmatyki działającego obecnie w ramach wydziału archeologii Uniwersytetu Sztokholmskiego.

W 1982 r. powołała do życia nową serię wydawniczą, która ma inwentaryzować znaleziska monet z pełnego średniowiecza i czasów nowożytnych w poszczególnych prowincjach szwedzkich. Znaleziska te, podobnie jak i wcześniejsze – z epoki Wikingów, przechowywane są głównie

w Królewskim Gabinetem Numizmatycznym w Sztokholmie.

Swoją bardzo aktywną działalność organizacyjną zakończyła w 1992 r., przechodząc na emeryturę. Nie oznaczało to jednak zaprzestania pracy naukowej. Wręcz przeciwnie – uwolniona od innych obowiązków, mogła teraz cały czas poświęcić na swoje badania. Jak wspomina jej uczeń i następcę – prof. Kenneth Jonsen, jeszcze na kilka lat przed śmiercią przychodziła pierwsza do pracy i wychodziła ostatnia.

Dorobek naukowy Brity Malmer jest na prawdę imponujący, i to zarówno ze względu na ilość, jak i na znaczenie dla numizmatyki i historii pieniądza średniowiecznego przede wszystkim Skandynawii, ale też całej strefy bałtyckiej. Pierwszą jej pracą o większym znaczeniu było studium poświęcone monetom norweskim w XI w. (*A contribution to the numismatic history of Norway during the eleventh century*, w: *Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis*, I, Stockholm 1961, s. 229–376). Stosując konsekwentnie zespół metod badawczych (typologia, śledzenie danych metrycznych i chronologii znalezisk), udało się autorce wydzielić 3 klasy wyobrażeń i 5 okresów chronologicznych.

Metody te zostały wykorzystane również w następnych pracach Brity Malmer, a w pierwszej kolejności w najbardziej chyba znanym jej dziele: *Nordiska mynt före år 1000* (Skandynawskie monety przed rokiem 1000), Lund 1966. Autorka przebadła najstarsze monety duńskie, zarówno bite w IX w. obustronne denary, jak i późniejsze, cienkie „półbrakteaty”, dokonując ich klasyfikacji, określając ich chronologię i miejsce wybicia. Posługiwała się przy tym własnymi, znakomitymi rysunkami. Praca ta, stanowiąca tezę doktorską

autorki, stała się pozycją klasyczną, standardowym dziełem wykorzystywanym do określania monet.

Najwięcej jednak czasu i wysiłku poświęciła na badanie skandynawskich naśladownictw monet anglosaskich z końca X i pierwszej trzecji XI w. Naśladownictwa te są dwojakiego rodzaju – o stemplach adaptujących wzory pensów Etelreda II i Knuta Wielkiego i noszących imiona skandynawskich władców oraz o stemplach mniej lub bardziej udatnie kopiujących w całości te wzory. Badając wzajemne połączenia stempli i tworząc ich łańcuchy, autorce udało się wykazać, że te obydwie rodzaje monet często powstawały w tych samych warsztatach mennicznych. Wynika z tego wniosek, że mennictwo władców w tym czasie było o wiele większe i bardziej różnorodne niż można było sądzić.

Po raz pierwszy z tymi problemami Brita Malmer zetknęła się w czasie przygotowywania wspomnianej już pracy o monetach norweskich z XI w. Następnym krokiem było badanie najstarszych monet szwedzkich (*Olof Skötkonungs mynt och andra Ethelred-imitationer*, „Antikvariskt Arkiv” 27, 1965). Dalsze badania, z uwzględnieniem pełnego materiału źródłowego, zostały opublikowane w dwóch kolejnych tomach: *The Sigtuna Coinage c. 995–1005 (Commentationes de nummis in Suecia repertis, Nova Series 4*, Stockholm 1989) i *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995–1020*, tamże NS 9, 1997). Nad tomem trzecim i ostatnim (*Serpents and crosses. Scandinavian coinages from the time of Louis the Pious, Cnut the Great, Harthaknut and Anund Jakob*) autorka intensywnie pracowała niemal do końca swoich dni. Będzie on dokończony przez Bo Gunnarssona i ukaże się w tej samej serii *Commentationes* jako tom 14. Niejako wyprzedzając finał, opublikowała

w języku szwedzkim syntezę półwiekowych badań zatytułowaną: *Den svenska mynthistorien, Vikingatiden ca 995–1030*, Stockholm 2010.

Zainteresowania badawcze Brity Malmer nie ograniczały się tylko do wczesnego średniowiecza. Równie kompetentnie pisała ona o późnośredniowiecznych brakteatach szwedzkich z lat ok. 1360–1520, które jako pierwsza sklasyfikowała i schronologizowała (*Den senmedeltida penningen i Sverige* [Late medieval pennies in Sweden], Stockholm 1980).

Wielkie jej osiągnięcia zostały docenione zarówno w Szwecji, jak i za granicą. Jest ona uważana za najwybitniejszego numizmatyka i historyka pieniądza nie tylko w swoim kraju, ale w całej Skandynawii. Można dodać, że należała do czołowych badaczy średniowiecznego pieniądza w skali europejskiej. Chodzi tu nie tylko o konkretne wyniki studiów nad różnymi rodzajami monet skandynawskich, ale również o nowatorskie metody w czasie tych studiów używane. Znajdują one zastosowanie do badania podobnego materiału pochodzącego także z innych krajów.

Wyrazem szacunku, jaki żywiono wobec Brity Malmer, było obdarzenie jej członkostwem honorowym różnych organizacji i towarzystw, takich jak Międzynarodowa Komisja Numizmatyczna, Szwedzkie Towarzystwo Numizmatyczne, Royal Numismatic Society, a także przyznawanie jej licznych nagród i wyróżnień, m.in. medalu Archera Huntingtona Amerykańskiego Towarzystwa Numizmatycznego. W 1985 r., na sześćdziesięciolecie urodzin ofiarowana jej została międzynarodowa księga (hikuin 11).

Z Polską i z polskimi badaczami łączyły ją przyjazne związki. Kilkakrotnie była w naszym kraju, po raz pierwszy

w 1962 r., ostatnio w 2006 r. w czasie międzynarodowego sympozjum poświęconego jubileuszowi pięćdziesięciolecia WN. W naszych wydawnictwach publikowała swoje artykuły. Najbardziej chyba jednak istotne jest, że jako jedna z nielicznych badaczy zagranicznych znała z autopsji materiały z polskich znalezisk i uwzględniała je w swoich pracach – zarówno tzw. półbrakteaty z Hedeby, jak i naśladownictwa monet anglosaskich. Interesowała się naszą literaturą naukową i z uwagą śledziła nowe odkrycia monet.

Żegnamy Britę Malmer z prawdziwym żalem. Będziemy ją pamiętać nie tylko jako wielką uczoną, ale również jako pełną wdzięku i życzliwości w stosunku do ludzi wielką damę.

Stanisław Suchodolski

Xavier Lorient
7 września 1941 (Paryż) –
2 stycznia 2013 (Paryż)

Xavier Lorient odszedł 2 stycznia 2013 r. o świcie. Jego przedwczesna śmierć pogrążyła w smutku, poza kręgiem najbliższych przyjaciół, także całe nasze środowisko akademickie i naukowe. Mimo nawrotu choroby, z którą walczył od

dwóch lat z uporem i bez rozgłosu, do końca listopada pozostał wierny swej pracy i cotygodniowym spotkaniom, w których wszyscy uczestniczyliśmy.

Cała kariera uniwersytecka Xaviera Lorienta związana była z Sorboną, uczelnią niesłychanie mu bliską. Trafił tam pod koniec burzliwego okresu roku 1968, po zakończeniu nauczycielskiego kontraktu w Tunezji, w byłej Afryce Prokonsularnej, którą przemierzył wówczas wzdłuż i wszerz, i która wywarła przełożony wpływ na jego późniejsze badania. W 1970 r. został asystentem André Chastagnola kierującego wówczas katedrą historii rzymskiej na uniwersytecie Paris IV. Od tej chwili, przez długie lata, panowie darzyli się niezmiennie szacunkiem i przyjaźnią. Xavier Lorient umiał w tym czasie godzić swe obowiązki dydaktyczne – a oddawał im się ze znanostwem i niewątpliwą pasją – z uczestnictwem w seminarium epigraficznym znakomitego profesora, Hansa-Georga Pflauma, na które uczęszczał od 1962 r. w École pratique des Hautes Études. W tej wielce szacownej uczelni zainteresował się wkrótce jeszcze inną dziedziną – numizmatyką, którą wykładał Jean Lafaurie. Xavier Lorient zgłębiał wówczas tajemnice Biblioteki Narodowej, a do działów, które zwykle odwiedzał, dołączył Cabinet des Médailles. Bywał tam często, nawet bardzo często, ale nie po to, by studiować eksponowane okazy monet, lecz żeby badać z uwagą i niesłychaną cierpliwością ich rękopiśmienną dokumentację i archiwalia.

W tym samym roku, w którym przyjął propozycję asystentury u André Chastagnola, w 1970 r., został wybrany członkiem Francuskiego Towarzystwa Numizmatycznego, którego prezesem był Hans-Georg Pflaum. Całkiem bezinteresownie i odpowiedzialnie piastował kolejne funkcje, nie uchylając się od żadnej z nich, by